

חילול השם

"וְלֹא תִזְכְּלוּ אֶת שֵׁם קְדֹשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם" (ויקרא ב לב)¹

יומא דף פו עמוד א

היכי דמי חילול השם?² אמר רב: כגון אני, אם אני לוקח בשר מהטבח (מהקצב) ואינני נותן כסף מיד במקום.³ ... אביי, כאשר לקח בשר משני שותפים, היה נותן דינר לזה ודינר לזה והיה חוזר ומקרב אותם זה לזה ועושה את החשבון.⁴ רבי יוחנן אמר: כגון אני שהולך ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין. יצחק דבי רבי ינאי אמר: כל שחבריו מתביישים מחמת שמועתו - כיצד? אמר רב נחמן בר יצחק: כגון זה שאומרים האנשים: סלח לו ריבונו לאדם זה.⁵

אביי אמר: כדתניא: "ואהבת את ה' אלהיך" - שיהא שם שמים מתאהב על ידך. שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות. מה הבריות אומרות עליו? - אשרי אביו שלמדו תורה, אשרי רבו שלמדו תורה. אוי להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמדו תורה - ראו כמה נאים דרכיו, כמה מתוקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר: "ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר" (ישעיהו מט ג). אבל מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ואין משאו ומתנו באמונה, ואין דבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו? - אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלמדו תורה, אוי לו לרבו שלמדו תורה ... ראו כמה מקולקלין מעשיו וכמה מכוערין דרכיו! ועליו הכתוב אומר: "באמור להם עם ה' אלה ומארצו יצאו".⁶

שבת שלום מחלקי המים

¹ השורש חל"ל פירושו התיר, הפר, יצר מקום ריק, עשה חול. בהקשר עם שם ה' זהו ביטוי ייחודי לספר ויקרא ומופיע בו הרבה פעמים: בפרשת אחרי מות בהקשר עם עבודת המולך (ויקרא יח כא), בפרשת קדושים (שם כ ג). יש עוד, בהקשר עם המקדש ועבודת הכהונה ושבועה לשקר בשם ה'. מצא את המקומות. אך הקרוב ביותר לביטוי "חילול השם" במובן שחז"ל טבעו ושאונו משתמשים בו, הוא מהפסוק בפרשתנו.

² איך זה חילול השם? כיצד? באילו מקרים? ומכאן ואילך נתרגם את הגמרא לעברית עפ"י פירוש שטיינזלץ.

³ למה אם רב (זה השם שלו) לוקח מקח בשוק בהקפה יש בזה חילול השם. מה רע בכך? שטיינזלץ אומר שאנשים יחשבו שהוא מקבל תשלום כדי שלא יטריף את הבהמה. ואולי גם משום שהוא מתכבד בכתרה של תורה ומנצל את מעמדו כתלמיד חכם. בכל מקרה, זה רק למעלתו של רב והוא אומר את זה רק על עצמו, לא על כל אדם. הוא מחמיר על עצמו שלא יגרום לחילול שם שמים.

⁴ אביי, כאשר קנה מחנות של שני שותפים, הקפיד לשלם באופן ששני השותפים יראו בדיוק כמה שילם ויקבל כל אחד את חלקו ולא יחשדו אותו שניצל "פרצה" בין שניהם ולא האחד את השני.

⁵ אם הבריות רואים אדם שמתנהג באופן מביש עד שחבריו מתביישים בו ואומרים: "התיר לו ריבונו" (שטיינזלץ), או "ימחול לו יצרו על מעשיו" (רש"י), זה מספיק בשביל להיחשב חילול השם. ונראה שגם כאן מדובר בתלמיד חכם ובאדם חשוב. ואולי גם זה שמרננים אחרי מישהו, בלי סיבה ברורה, גם זה חילול השם.

⁶ הפסוק המלא הוא "וַיְבֹא אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר בָּאוּ שֵׁם וַיְחַלְלוּ אֶת שֵׁם קְדֹשִׁי בְּאֵמֹר לְהֵם עִם ה' אֱלֹהֵי וּמֵאֲרָצוֹ וַיֵּצְאוּ" (יחזקאל לו כ). כשם שהביטוי חילול בהקשר עם שם ה' הוא ייחודי לספר ויקרא מבין חומשי התורה, כך הוא גם ייחודי לספר יחזקאל מבין ספרי הנביאים והכתובים. יחזקאל ראה בעצם היציאה לגלות, עם שלא יודע לשמור על ריבונותו וארצו, חילול השם.